

Lepp on hea pliidipuu

REIN SANDER

Lepad on puud, millel sügisvärvus õieti puudub. Ühel päeval on leppade lehed lihtsalt määrdunudpruunid ja varisevad puult.

Metsamehed ütlevad, et hall ehk valge lepp (*Alnus incana*) on metsa umbrohi. Ta annab rohkesti juurevõsu ja kipub niiskematel kasvukohtadel teisi metsakultuure risustama. Samas elavad lepa juurtel mügarbakterid, kes seovad õhulämmastikku – lepp väetab oma kasvukohta ise.

Hall lepp kasvab kiiresti ning on lühiealine. Juba 30-aastane leplik annab häid pliidi- ja kaminapuid, mis kütteväärtuselt ei jää palju maha kasest. Aga leppapuu ei tahma korstnaid ega lõõre nagu kask. Päril asendamatult on lepp kodusel kala- ja lihasuitsutamisel.

Kenaks metsapuuks sirgub sanglepp (*A. glutinosa*). Teda kutsutakse ka mustaks lepak. Sanglepa lehevärv on läikiv tumeroheline, lehelaba sämpunud tipuga. Selle järgi tunneb sanglepa suvel kergesti ära.

Sanglepp kasvab ilusaks suureks puuks, metsas sirgetüveliseks ja lagedal väljal kenaks kaharak. Ta annab ilusat punakat tooni puitu. Niiskes lodus kasvades tekitab sanglepp aja jooksul tüve ümber väikese kuivema mätta.

Seal, kus põhjavesi on kõrgel, kasvab sanglepp lausa puhtal liival. Teda ongi kasutatud luidete kinnistamiseks, näiteks Hiiumaal Luidjas.

Ilusad on ka sanglepa puiesteed, mida näeb mitmel pool, kui oskame vaadata. Maal võikski sangleppa istutada teeveertesse või kasutada mõne vesise heinamaasiulu metsastamiseks.

Halli ja sanglepa ristumine on andnud hübriidse vördlepa, kes on hulga kiirekasvulisem kui vanemad. Kahjuks saab teda paljundada ainult vegetatiivselt, seemnekülvist kasvab palju põõsakujulisi vördleppasid.

Sordid ja võõrliigid

Mõlemal meie lepal on üsna palju sorte. Ligi poolteist sajandit on tuntud sanglepa kollaselehine sort 'Aurea', mille kollane toon püsib ka suvel. Sort on natuke nõrgema kasvuga kui liik ise. Sama nimetusega sort on ka hallil lepal, sellegi lehed on kollased ja noored võrsed kollakad, talvel isegi oranži tooni.

Sanglepp 'Imperialis'.

Lõhislehine hall lepp 'Laciniata'.

Halli lepa leht.

Sanglepal on lehelaba tipp sämpunud.

REPROD

Vana sanglepasort on veel 'Imperialis'. See on kenade lõhistunud lehtedega paari meetri kõrgune õrn põõsas. Suuremas koduaias sobib ta niiskepoolsele kasvupaigale. Sanglepal on teisigi lõhislehiseid sorte, näiteks 'Angustiloba' ja 'Laciniata'.

Aeda suurema tiigi äärde passib halli lepa lõhislehine sort 'Laciniata', mis kasvab paari-kolme meetri kõrguseks enamasti mitmetüveliseks puuks. See sort annab kergesti juurevõsu.

Palju lepaliike kasvab Kaug-Idas ja Põhja-Ameerikas. Sealt on meile toodud mitu huvitavat liiki, näiteks kamtsatka (*A. kamtschatica*), Maximowiczi (*A. maximowiczii*), roheline (*A. viridis*) ja põõsaslepp (*A. fruticosa*). Need kõik on madalad puud või kõrged põõsad, mida võib näha mõnes üksikus dendraariumis.

Kuidas seemet korjati

Lepaseeme küpseb enne talve tulekut ja variseb kevadtalvel, kui päike paisatab juba soojemalt. Lepakäbide korjamine on üsna tüütu töö, millega ei tohi liiga hilja peale jääda.

Vanasti mindi tihti kergemat teed – varisenud lepaseeme lihtsalt pühitati kevadise lumekooriku pealt kokku, nagu soovitas Oskar Daniel raamatus "Mets ja metsandus Eestis" (1929).

Kui lumi sulas varakult, korjati seemet sulavete pealt. Et seeme koos vee-ga ära ei voolaks, pandi juba aegsasti lumele takistuseks latid või lauad. Muidugi sai nõnda teha vaid seal, kus mõlemad lepaliigid koos ei kasvanud.

REIN SANDER